

Maria Antònia Oliver Novel·lista

“El meu llenguatge particular no és mallorquí, és pancatalà”

Maria Antònia Oliver ha recuperat la paraula escrita: té uns contes nous a punt de publicar i la redacció d'una novel·la ben avançada • De moment, Club Editor ha tret una edició revisada del seu primer llibre • Text i fotos: Virgínia Mascaró

Ha revisat *Cròniques d'un mig estiu*, la seva primera novel·la, del 1970, per a una nova edició publicada el 2006. Què hi ha fet?

Hi he incorporat totes les coses que la censura em va treure. També hi havia una ampliació que em va suggerir Joan Sales per a la primera edició –tot el tema de la nena xi-nesa–, que finalment he deixat. També he donat l'obra a corregir a Llorenç Oliver, de la Universitat de les Illes Balears (UIB).

Com l'ha vist amb la perspectiva del temps?

He trobat que no vaig estirar més es braç que sa màniga. El que jo volia era explicar el món del turisme als anys 60 a Mallorca. El món que jo veia des de Manacor. El resultat va ser una obra ben feta, i que encara ho continua sent. La modèstia va de part, com deia Maria Aurèlia Capmany.

Què li havien censurat?

La censura me la va fer l'editor, perquè aleshores hi havia la llei Fraga i no era necessari que duguessis un llibre a censura abans d'editar-lo, però si després no agradava els censors o l'establishment, el treien de circulació. Joan Sales va dir: “Faré la cesura jo”. I em va treure totes les coses que feien referència al sexe. Tret d'algunes, perquè jo lluitava molt perquè no les tragués totes. Llavors jo tenia 21 anys i el que volia era publicar. Si no m'ho hagués censurat ell, ho hauria tret la censura. En Sales també em deia: “Això no agradarà als meus lectors”. Es referia a les paraulotes.

Quin lector tenia Club Editor?

Compraven Mercè Rodoreda i Llorenç Villalonga. Lectors de classe mitjana i, sobretot, molt catalanista, perquè llavors de llibres en català n'hi havia pocs. Per això a en Sales no li agradava que es nin, el protagonista del llibre, digués tantes paraulotes.

Es va estrenar amb un protagonista masculí. Ha repetit experiència?

Va ser un nin, però podria haver estat una nina. Per motius de l'argument va ser un al·lot, perquè volia que fes feina a un hotel. En canvi, que a una nina de 12 anys la deixassin anar tota sola a fer feina a un hotel no era creïble. L'any 2000, vaig publicar *Tallats de lluna*, que també té un protagonista masculí. Bé, homosexual, però homo.

Es difícil posar-se dins el cap d'un nin?

Tant com en el d'una nina. A mi no em costa gaire posar-me a la pell dels meus personatges, tant homos com dones. Són personat-

ges. Un escriptor ha de saber no tenir sexe i posar-se en el dels seus protagonistes.

Què han conservat de la primera novel·la les posteriors que ha fet? Hi ha un fil conductor amb les que va escriure després?

Jo supòs que sí, però això ho han de dir els crítics i els estudiosos. Pens que tal vegada és la llengua. En aquesta primera novel·la, la llengua usada és molt dialectal i molt rica. Jo vaig aprendre un mallorquí molt guapo. Tenia un oncle que gairebé no sabia llegir però sabia contar històries molt bé. Em va contar totes les rondalles mallorquines i d'altres que s'inventava. També em cantava gloses i cançons. Jo vaig aprendre a escriure d'aquesta gent. Dins la meua família materna, que eren pagesos, gairebé mai no deien ni un castellanisme. Parlaven de ses seves coses, però mai feien servir el castellà. El meu oncle avi, per banda materna, es deia Joan Cabré. Era pagès, tenia terres i les treballava. Vivia amb un altre oncle avi i el meu avi a la casa pairal. La meua àvia va morir als 46 anys, després de tenir nou fills. Van quedar els tres homos amb els nou fills.

On va aprendre a dir tantes paraulotes? Del seu oncle?

Ell no en deia mai ni una. Com a

mínim, no les deia davant ses nines, perquè ses seves nebodes eren ses nines i jo era sa nina petita. Així com mai van parlar de la guerra davant noltros, mai els vaig sentir dir una paraulota. Jo les vaig aprendre perquè estaven en l'aire. I una, concretament, megoncròstol, que surt al llibre, me la va mostrar de gran un altre oncle meu de Petra.

La primera edició de la novel·la també va passar per mans d'un corrector?

La va corregir directament Joan Sales. De fet, el llenguatge que s'hi fa servir és molt reduït, perquè és el d'un infant de 12 anys. Ara bé, a un barceloní li pot semblar sorprenent.

Per un lector del Principat no devia ser fàcil comprendre'n tots els significats...

De fet, el llibre va agradar molt, fins i tot als crítics. Va ser un petit *succès d'estimació*. Els mateixos crítics a la meua segona novel·la van veure que jo era massa d'esquerres i no els va agradar

L'escriptora mallorquina fotografiada asseguda en un sofà davant la pintura 'Mural' de Sol Lewitt, a CaixaForum. V.M.

“Pens que Llorenç Villalonga no creia gaire en ningú, ni tan sols en ell mateix”

tant. A *Crònica d'un mig estiu* la política no s'hi veu, però hi és. En el sentit de denunciar les barbaritats que es feien a Mallorca als anys 60: es construïen molts hotels i xalets per tot. Imagina't ara amb les autopistes que s'hi fan! Al meu segon llibre Mallorca acaba enfonsada perquè els gegants de les rondalles que hi ha a la Mediterrània quan veuen l'illa tan plena de ciment la tomen en terra. Avui això és d'una vigència espadidosa.

Què ha perdut el seu llenguatge després d'haver viscut tants anys a Barcelona?

Ha perdut i ha guanyat coses. Ha perdut la frescor de la primera novel·la, però ha guanyat registres. La primera novel·la la vaig començar quan encara vivia a Mallorca i no coneixia es meu homo, en Jaume Fuster. Després vaig venir a viure a Barcelona. Anàvem molt als Pirineus i al País Valencià. El meu llenguatge particular no és mallorquí pur és pancatalà. És com hauríem de parlar tots: el llenguatge dels Països Catalans. En el meu cas, té molt de mallorquí i de barceloní, els llocs on he viscut més, però també té coses de Castelló i la Cerdanya.

Llorenç Villalonga va quedar encaterinat amb el seu primer llibre. Quina relació hi va tenir?

El vam anar a veure per primera vegada, amb en Jaume, a Binissalem. Devia ser l'any 1973 o 1974. Ell em va fer la presentació del meu llibre, però no hi va venir. Només me la va escriure. També va escriure una carta parlant de la meua novel·la a en Sales. La novel·la la vaig enviar a l'editor perquè en Guillem Frontera, un dia que era a ca nostra, va llegir el que escrivia i em va dir, "Això sembla bo. Envia-ho a en Sales". I ho vaig fer. Ell hi havia editat *Els carnisers* (1969).

Què havia llegit d'ell?

Bearn. De fet, jo vaig començar a llegir en català als 18 anys, perquè no sabia que hi havia novel·les en català. La meua família era molt de dretes i el meu pare, fins i tot, era feixista. A ca meua hi havia una biblioteca de 3.000 exemplars, però ni un en català. Només les rondalles mallorquines d'abans de la normalització d'en Fabra. També teníem en castellà *Blanquerna*, de Ramon Llull. El meu padrí jove, cunyat del meu pare, també tenia molts llibres i tots eren en castellà. A les dues biblioteques de Manacor, a la d'Acció Catòlica i a la de La Caixa, només hi havia llibres en castellà. De gran, la primera novel·la que vaig llegir en català va ser *Balanç fins a la matinada*, de Pedrolo. Després vaig llegir *Betúlia*, de

Maria Aurèlia Capmany, i més endavant *Bearn*, de Villalonga. Llegia i disfrutava.

Devia al·lucinar...

La llengua que parles t'entra molt endins, però quan escrius en una llengua, com el castellà, que només has llegit queda molt llibreca, en sentit pejoratiu. Quan escrivia en castellà em deia: "No és això que vull escriure. No és això". El català va ser un descobriment. Em vaig posar a escriure'l sense saber-ne. Llavors em vaig dir: "Ara, ara ho he trobat".

Què li va semblar Villalonga?

Era un home molt senyor i molt distingit. I molt amable amb els joves, però pens que Llorenç Villalonga no creia en ningú, ni tan sols en ell mateix. El vam conèixer a ca seva, a Binissalem, avui convertida en museu. Mos va mostrar el jardí, mos va mostrar es seu moix, ens va convidar a un got de vi, mos va fer seure i ens va dir: "Explicau-me coses". Li vam explicar que volíem escriure. Però era fred, distant, amable i correcte. És un gran escriptor, però ideològicament i personalment no era sant de la meua devoció. Ara bé, com a escriptor, *chapeau*.

Al llibre '333 cartes', publicat recentment per l'editorial Moll de Palma, podem veure un Llo-

renç Villalonga epistolar molt formal, educat i poc emotiu...

Però, en canvi, a les seves novel·les sap manejar molt bé les emocions. Després de mort en Llorenç Villalonga vaig fer un reportatge per al programa *Signes*, que s'emetia pel circuit català de TVE-1. I vaig disfrutar molt. Vam anar a ca seva, al carrer de Zanglada, a Palma, on ja havia estat una vegada quan era viu. Vaig parlar amb sa dona. Les dues vegades que havíem anat a veure'l sempre hi havia sa seva dona: donya Teresa. Jo sempre en deia donya Maria Antònia, com la protagonista de *Bearn*. Com era? Molt senyora, fina i callada. De fet, sa noble era ella.

Crònica d'un mig estiu és l'obra que més s'estima?

Hi tenc una relació com si fos un canet petit i guapet. Un llibre no és com un fill, encara que ho diuen. Ni escriure una novel·la és com un part. És una altra cosa.

Amb quina de les seves obres es quedaria?

En la que he deixat més la pell és *Crineres de foc*, que és la que s'ha venut menys, perquè és molt gruixada i difícil, però me l'estimo molt. La millor encara està per fer.

Quin paper va jugar Jaume Fuster en la seva obra?

Tots dos ens vam influir. No sé ben bé en què. No hi he pensat mai, ni hi vull pensar. Jo escric el que m'agrada i escric com vull escriure. Que diguin els altres.

Ell llegia i revisava els seus escrits?

Vam arribar que no mos els mostràvem.

Per què?

El primer crític d'una obra és l'autor. El que passa és que quan has acabat una primera versió d'un llibre i el tornes a llegir, el tens massa a prop per poder veure quines coses van bé i quines són les que has de treure. En Jaume i jo estàvem massa a prop per poder dir res vàlid. De tant en tant, quan escrivíem i entràvem en un estat d'eufòria, deïem: "Hòstia, avui el que em surt és magnífic". Jo li deia: "Jaume, escolta això. Llegeix això". O ell em deia: "Maria Antònia, mira això. Avui sí que l'encert". I si ho llegíem, érem capaços de dir: "Això és una merda". Llavors mos enfadàvem.

Com l'ha influït la seva absència?

Vaig morir amb ell. Ho era tot per a mi. Abans pensava que el més important del món era la literatura, però després de la seva mort, vaig descobrir que era en Jaume. Vaig estar molts anys sense poder escriure. No podia verbalitzar els sentiments, ni els meus ni els dels meus personatges. Ell va morir el 1998 i no he pogut tornar a escriure fins no fa gaire.

'L'infern dels homes feliços', realitat i ficció

Maria Antònia Oliver (Manacor, 1946) torna a escriure des de fa un any, aproximadament. Afirmar que res concret ho ha desencadenat. "Supòs que el temps hi ha ajudat, perquè el dolor és el mateix. La Roser Vernet, una amiga meua que ha patit una situació similar, em va dir que tenim uns sentiments molt calidoscopis. I és així. Fins i tot, m'he volgut suïcidar", confessa. Diu que escriu perquè ho necessita. Sempre ho ha necessitat, però no ho podia fer. "I aquest no poder escriure, juntament amb la pèrdua d'en Jaume, era una angoixa total. No vivia. Mirava la vida passar, però no la vivia. Escriure ha ajudat la meua recuperació. He pogut escriure quan he estat més bé i alhora m'he recuperat perquè he pogut tornar a escriure", reflexiona. El resultat d'aquest procés són uns contes nous que ja té acabats, que probablement publicarà Proa, i "una novel·la sobre el meu trasplantament de cor i la mort d'en Jaume, però escrita en clau de ficció", avança. Al llibre hi sortirà la seva

protagonista més coneguda Lònia Guiu, però no hi farà de detectiva. "Simplement, serà una amiga dels protagonistes: una música i un periodista internacional estranger", explica. No té clar quan la pot tenir enllestida del tot. "Tant pot ser que estigui al juny com que no l'acabi aquest any. Tenc molt clar el que he d'escriure, però em costa molt escriure-la. Tot i en clau de ficció, hi abocaré molt de mi mateixa, com a totes les novel·les que faig. Però en aquest cas, és una manera de treure-ho tot, ara que puc", assegura. I n'avança el títol. Es dirà: *L'infern dels homes feliços*. I n'explica les claus per entendre'l: "Infern, perquè el cel és molt avorrit i la gent que estim, ja sigui en Jaume com amics i amigues meves mortes, s'hi avorriren molt. Ells estaran a l'infern, però a l'infern es pateix molt, diuen, i perquè no hi patesquin els he posat el nom dels homes feliços. He jugat amb una contraposició d'idees". Assegura que no treballa actualment en cap

dietari personal. "Sempre n'he escrit, des que tenia 14 anys fins a poc després de la mort d'en Jaume. He omplert molts blocs durant anys, però ara no n'escric cap". No li passa pel cap publicar-los tal qual. "Fins que sigui morta, si hi ha interès que surtin. Pentura abans en trauré algun fragment. Però tal com estan els dietaris no els vull publicar, perquè no estan ben escrits", aclareix. Des fa tres anys resideix de manera habitual a Mallorca, a la seva casa de Biniali. "Tornar a l'illa ha suposat, primer de tot, trobar-me millor físicament i retrobar amics de Biniali i amics que no són del poble, però hi viuen", diu. Com que és un poblet petit, hi percep molt clarament el pas de les estacions. "Barcelona em continua encantant. És la meua ciutat. La ciutat del meu país, però viure a Mallorca, malgrat totes les autopistes i les platges encimentades, és tornar a veure créixer l'herba. També hi he descobert flors boscanes que no sabia que existien", afirma.